תורה אור

ת"ל *סקל יסקל: ואם לאו עד השני נוטל את האבן: נוטל והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר *אבן היתה שם משוי שני בני אדם, נוטלה ונותנה על לבו, אם מת בה יצא ולטעמיך תיקשי לך היא גופא משוי שני בני אדם נוטלה ונותנה על לבו? אלא דמדלי לה בהדי חבריה ושדי לה איהו כי היכי דתיתי מרזיא: ואם לאו רגימתו כו': והתניא מעולם לא שנה בה אדם מי קאמינא דעביד, דאי מיצריך קאמינא, אמר מר *אבן היתה כו' והתניא *אחת אבן שנסקל בה ואחת עץ שנתלה עליו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן נקברין עמו * לא צריכא דמתקני ומייתי אחריני חלופייהו. *נקברין עמו והתניא *אין נקברין עמו? אמר רב פפא מאי עמו בתפיסתו. אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינא °יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא הכי נמי דפסילי? שאני התם דאמר קרא יד העדים שהיתה כבר מתיב: *כל מקום שיעידוהו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג? תרגמא שמואל בהן הן עדיו ומי בעינן קרא כדכתיב *והתניא °מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו? ת"ל מות יומת המכה מכל מקום שאני התם דאמר קרא מות יומת, ולינמר מיניה? משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד *אין מלמדין. רוצח הא דאמרן גואל הדם מאי היא דתניא °גואל הדם ימית את הרוצח *מצוה בגואל הדם, ומניין שאם אין לו גואל, שב"ד מעמידין לו גואל שנאמר °בפגעו בו מכל מקום. א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתנן *היה אחד מהן גידם או אילם או חיגר או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר °ותפשו בו ולא גידמין °והוציאו אותו ולא חיגרין °ואמרו ולא אילמין °בננו זה ולא סומין, °איננו שומע בקולנו ולא חרשין. מאי טעמא לאו משום *דבעינן קרא כדכתיב? לא, שאני התם דכוליה קרא יתירא הוא. ת"ש *אין לה רחוב אין נעשית עיר הנדחת דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר אין לה רחוב עושין לה רחוב עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר רחובה דמעיקרא בעינן ומר סבר רחובה דהשתא נמי כדמעיקרא דמי אבל דכ"ע בעינן קרא כדכתיב. תנאי היא *דתנן אין לו בהן יד, בהן רגל, אוזן ימנית, אין לו טהרה עולמית רבי אליעזר אומר נותן על מקומו ויוצא רבי שמעון אומר *נותן על שמאלו ויוצא:

מתני' כל הנסקלין נתלין דברי רבי אליעזר וחכ"א אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז האיש תולין אותו פניו כלפי העם והאשה פניה כלפי העץ דברי רבי אליעזר וחכ"א *האיש נתלה ואין האשה נתלית אמר *(להן) רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד: **גמ'** ת"ר °והומת ותלית יכול כל המומתין נתלין? ת"ל °כי קללת אלהים תלוי מה מקלל זה שבסקילה אף כל שבסקילה דברי רבי אליעזר וחכ"א מה מקלל זה שכפר בעיקר אף כל שכפר בעיקר במאי קא מיפלגי רבנן דרשי כללי ופרטי רבי אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי: רבנן דרשי כללי ופרטי והומת ותלית כלל כי קללת פרט, אי הוו מקרבי להדדי אמרינן אין בכלל אלא מה שבפרט *הני אין מידי אחרינא לא השתא

דברים יז · במדבר לה · שם · שם · דברים כא · שם · שם · שם · שם · שם כב · שם כג

תלמוד לומר סקול יסקל. לשון עתיד ולא כתב כי סקל סקל או ירה ירה: **ושדי ליה איהו.** חד מינייהו: **דפיסי פרזלא.** מכה גדול דשנים אין יכולין לכוון כאחד להשליך כאחד כשזה משליך זה מעכבו אבל היחידי משליך בכח: **היתה.** משמע כל הימים היתה לכך, והיא נקברת עמו: **כולם נקברים עמו.** מקבור תקברנו יתירא נפקא לן לקמן בפירקא (דף מו:): **בתפיסתו.** בתוך ארבע אמות אבל לא נקברו עמו ממש: **גידמין הכי נמי דפסילי.** ואם כן נימא עדי גידמין פסולין למה לי דנקט נקטעה לאחר מכאן: **יד העדים.** יד שהיתה להם תהיה להם בשעת מיתה אבל גידמין מעיקרא לא משתמעו מיניה, דזו היא יד שלהם: **הרי זה יהרג.** ואע"פ שאין כאן יד עדים הראשונים אלמא לא בעי קרא כדכתיב, דלאו דוקא איכתיב אלא למצוה בעלמא: **בהן הן עדיו.** כגון דהנך שנים המעידים עליו שנגמר דינו בבית דין הן הן עדים שהעידו עליו מתחילה ונתחייב על פיהם: **אין לי.** אי לא כתיב אלא יומת: **אלא מיתה הכתובה בו.** סייף כדיליף לקמן [בד' מיתות] (ד' נב:): **מות יומת.** ריבוייא הוא: **משום דהוי רוצח.** הנידון בבית דין: **וגואל הדם.** כלומר מיתה שגואל הדם ממיתו לרוצח שוגג שיצא חוץ לעיר מקלטו שני כתובין הבאים כאחד כו': **היה אחד מהן גידם.** אביו או אמו של סורר ומורה: **בננו זה.** משמע שרואין אותו: **ולא חרשין.** שאינן שומעין מה שמשיב להם ואינן יודעין אם שמע תוכחתם אם לאו: **כולי קרא יתירא הוא.** דהוה ליה למיכתב והוציאוהו אל שער העיר ההיא וסקלוהו כדכתיב בכל שאר נסקלין ותו לא מידי, כל אורך דברים זה למה: **רבי אליעזר.** לא בעי קרא כדכתיב וכן ר"ש: **מתני' אלא מגדף.** מברך את השם ובגמרא מפרש טעם: **אין דנין שנים ביום א'.** בב"ד א' משום דלא מצו להפוכי בזכותיה דכל חד חד צריך לבקש ראיות למיתה זו ולמיתה זו ובגמרא מפרש דבשתי עבירות קאמר דאין ראיותיהן שוות ושמעון בן שטח שעה הוצרכה לכך שהיו בנות ישראל פרוצות בכשפים ועשה סייג לשעה ותלאן לפרסומא למילתא ודן את כולם ביום אחד מפני קרוביהם שלא יתקשרו להצילן: **גמ' כי קללת אלהים.** מפני שבירך את השם נתלה והעוברים והשבים אומרים מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם, וגנאי הדבר כלפי מעלה להיזכר: **מה מקלל בסקילה.** ונתלה דכתיב ביה ותלית אף כל שבסקילה נתלה: **אף כל שכפר בעיקר.** אין לך לרבות אלא העובד ע"ז: **דרשי כללי ופרטי.** דורשין את התורה בכלל ופרט כל מקום שסתם ואח"כ פירש דורשין את האחרון בפרט: **ורבי אליעזר דורשו במיעוט.** ויש חילוק בין זה לזה פרט היינו פירוש הכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט ואפילו הדומה לפרט אין מתרבה מן הכלל, אבל הדורשו במיעוט לא עקר את הכלל ממקומו אלא מיעוטי במקצת, שמתחילה היה משמע כל דבר ובא המיעוט ומיעט משמעו שלא תאמר הכל במשמע אלא כגון זה הכתוב אחריו והדומין לו:

אהני

משום דהוי רוצח וגואל הדם שני כתובים הבאים כאחד. ולמאן דאמר מלמדין איכא עיר הנדחת דדרשינן בפ' אלו מגלחות (ב"מ דף לא:) מדכתיב הכה תכה וסקלין נמי דבפ' ארבע מיתות (לקמן דף נג:) דרשינן מדכתיב מות יומתו דמיהם בם ול"ת בפרק אלו הנשרפין (לקמן דף עט:) דתנן חייבי מיתות שנתערבו זה בזה ידונו בקלה ואמר בגמרא* שמע מינה מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והיכי דייק מיניה דשאני התם דמיתחם בכל מיתות שיכול כיון דחייב מיתה וי"ל דדייק מדקתני כל חייבי מיתות אפי' הנך דלא דרשי הכי אי נמי *טרח שאני:

אין לו בהן יד. וכגון שנקטעה משנזקק לטומאה דאי קודם לכן הא אפילו שמאל דבעי קרא כדכתיב מודה בעדים גידמים כדאמר לעיל ויש תימה היכי דייק מהכא דבעי קרא כדכתיב דילמא שאני (*התם) דכתיב תהיה דדרשינן *מיניה לעכב כל מילי:

רבי אליעזר אומר נותן על מקומו. הך מתניתין מיתניא איפכא בפ"ג מינין (נזיר מו:) בסופו ורבים כיוצא בהן בההיא שמעתתא גופא פלוגתא דב"ש וב"ה דנזיר ממורט מיתניא איפכא בפ' הוציאו לו (יומא דף סא: ושם) וכן בההיא פירקא (נזיר דף לה:) פלוגתא דאביי ורבא דזוג וחרצן איפכא [בפסחים] (דף מה:) ופלוגתא דאביי ורבא בידים שאין מוכיחות בפ' בתרא דנזיר (ד' סב. ושם) איפכא בפ"ק דנדרים (ד' ה:) ופלוגתא דרבה ורב חסדא בפ"ק דבכורות (ד' ג. ושם) דטריפה חיה איפכא בפ"ק דתמורה (ד' יא: ושם)*:

הגהה

יז א ב מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הלכה א סמג עשין קא:
יח ג ד מיי' שם הל"ט:
יט ה ו מיי' שם פי"ד הלכה ח:
כ ז מיי' שם פי"ג הל"ו:
כא ח מיי' שם פי"ד הלכה ח:
כב ט מיי' שם ופי"ג שם הלכה ז:
כג י מיי' פ"ה מהלכות מחוסרי כפרה הל"א סמג עשין רכ"א:
כד כ ל מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הלכה ו סמג עשין קג:
כה מ מיי' שם פכ"ד הל"ד סמג לאוין רח:
כו נ מיי' שם פי"ד הל"י:

[נ"ל ככה]

[מנחות כ. ודף יט.]

[וע"ע תוס' מנחות כח: ד"ה והיכא דאמרי]

[עי' תוס' סוטה כו. ד"ה דכתיב וכו']

[במשנה דנגעים איתא אם נתן על של שמאל יצא]

סוטה כג.

[נ"ל סקל יסקל או ירה יירה כך נוסחת הילקוט]

[ע"ז סב:]

[הוספ' פ"ט]

מכות ז. גיטין כח: כט.

ב"מ לא: לקמן עג. ודף עב:

[קידושין כב. וש"נ]

[מכות יב.]

לקמן עא.

[לקמן עא.]

לקמן קיג.

לקמן פח. נזיר מו: ע"ש יומא סא: נגעים פי"ד משנה ט

[נ"ל לדם]

נ"א האי

נושא
דין של שמואל:
נקטעה יד העדים
פטור (הנידון) - דבעינן קרא
כדכתיב

מבנה
△ קושית על שמואל
▽ מקורות סיוע לשמואל - שאין משמע דבעינן קרא כדכתיב

נושא
מח' תנאים מי הם
הנתלין

נושא
הסבר מח'
התנאים במי
נתלה (על איזו עבירות)
רבנן - כופרי בעיקר
ר"א - כל הנסקלין

דברים כא: כב-כג
וכי יהיה באיש חטא משפט
מות והומת ותלית אתו על עץ
לא תלין נבלתו על העץ
כי קבור תקברנו ביום
ההוא כי קללת א-להים תלוי
ולא תטמא את אדמתך אשר ה'
א-להיך נותן לך נחלה

רבינו חננאל

תותנה על לבו איני והתניא אבן היתה שם משוי שני בני אדם כו' ופרקי' דמדליה חבריה גיהדיה ושביק ליה לאבנא בידיה ושדי לה איהו עליה כי היכי דתיתי מרזיא פי' מכה כלומר מגביהין אותה שניהן למעלה ומניחה האחד ביד חבירו וכיון שאין בו כח להורידה מיד משתרבבת מידו ובאה עליו בכח: **תנא** מעולם לא הוצרכו לסקלו באבן שניה וכיון שהיו סוקלין אותו באבן ההיא היא היתה נקברת עמו והיו מתקנין אבנים אחרות ומתקנות תחתיה. דתנן אחד אבן שנסקל בו ואחד עץ שנתלה בו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן נקברין עמו לא עמו ממש אלא עמו בתפיסתו פי' בד' אמות דיליה כדתרגם' מת תופס ד' אמות: **אמר** שמואל נקטעה יד העדים אחר שהעידו פטור ההורג דבעינן יד העדים תהיה בו וליכא אבל אם היו העדים גידמין מעיקרא מקטיל ושני הכא דנקטעה משום דכתיב יד העדים ודייקינן יד שהיתה כבר אבל אם לא היתה כבר לא חיישינן לה איני דבעינן יד העדים ממש והתניא כל מקום שיעידו שנים כי בבית דינו של פלוני נגמר דינו של פלוני ופלוני עדיו יהרג ותרגמ' שמואל בהן הן עדיו כלומר אנו העדנו עליו ועל פינו נגמר דינו והנה אנחנו והנה ידינו איני דאיתא הא דשמואל דאמר בעינן קרא כדכתיב והא כתיב ברוצח מות יומת הרוצח ומיתתו בסייף וקי"ל כי אם עומד במקום שאין אדם יכול להורגו בסייף שהורגין אותו בחצים או באבנים באיזו מיתה שיכולין להמיתו ולמה לא קאמר כיון שאין יכול להורגו בסייף פטור הוא ושנינן שאני התם דרבי קרא מות יומת המכה מכל מקום. ולינמר שמואל מיניה כשנקטעה יד העדים. ודחי' משום דהוי רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד רוצח הא דאמרן מות יומת המכה מכל מקום גואל הדם כתיב הוא ימית את הרוצח. ואם אין לו גואל ב"ד מעמידין לו גואל הדם שנאמר בפגעו בו מכל מקום כלומר הפוגע הורגו ואע"פ שאינו גואל הדם אלא במקום גואל הדם ואקשי' למא"ד (ומי) [דלא] בעינן קרא כדכתיב ולא והתנן בבן סורר ומורה ותפשו בו ולא גידמין והוציאו אותו ולא חיגרין כו' ודחינן שאני התם דכוליה קרא יתירא הוא ותוב אקשינן מרחוב דעיר הנדחת דכולי עלמא בעינן קרא כדכתיב ודחינן תנאי ניהו דתנן בנגעים פרק אחרון אין לו בוהן יד בוהן רגל אוזן ימנית אין לו טהרה עולמית ר' אליעזר אומר נותן על מקומו ויוצא ר' שמעון אומר נותן על של שמאל ויוצא. תנא קמא סבר בעינן קרא כדכתיב ור' אליעזר ור' שמעון לא בעו קרא [כדכתיב]: כל הנסקלין נתלין כו' ת"ר והומת ותלית יכול יהו כל הנסקלין נתלין כו' רבנן דרשי התורה בכלל ופרט כתיב כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ כלל כל מומת בא בפסוק של אחריו ופרט כי קללת אלהים תלוי וזהו המקלל ואם היה הפרט מרוב לכלל היינו דנין אותו אין בכלל אלא מה